

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ПАВЛОВСЬКИЙ ВОЛОДИМИР ВІТАЛІЙОВИЧ

УДК 343.102

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент
Омельченко Олександр Євгенійович,
Національна академія внутрішніх справ,
професор кафедри кримінального процесу

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Погорецький Микола Анатолійович,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри правосуддя юридичного факультету

кандидат юридичних наук, доцент

Баулін Олег В'ячеславович,
Національна академія прокуратури України,
професор кафедри нагляду за додержанням законів при проведенні досудового
розслідування

Захист відбудеться «___» _____ 2016 р. о 14.00 годині на засіданні
спеціалізованої вченої ради Д 26.007.05 у Національній академії внутрішніх справ за
адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх
справ за адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий «___» _____ 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Д. О. Савицький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Зміни в соціально-політичному житті суспільства й держави на сучасному етапі розвитку України створили передумови для реформування системи кримінальної юстиції України в напрямі подальшої демократизації, гуманізації, посилення захисту прав і свобод людини відповідно до вимог міжнародних правових актів і зобов'язань нашої країни перед європейським та світовим співтовариством. Саме тому, в Кримінальному процесуальному кодексі (КПК) України 2012 року серед головних завдань визначено: захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорону прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування. Змінено загальні положення досудового розслідування, які разом із створенням умов відповідності процедур досудового й судового провадження, обумовили запровадження нової, позбавленої обвинувального ухилу процедури досудового розслідування, під час якої здійснюється збирання фактичних даних, що мають значення для кримінального судочинства.

Зважаючи на розвиток суспільних відносин і відповідно державної політики у сфері протидії злочинності, а також, враховуючи сучасну практику процесуальної діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду, КПК України наповнено новим змістом процедури судового контролю та прокурорського нагляду, а досудове розслідування – позбавлене зайвої формалізації та дублювання процесуальних функцій.

На актуальність дослідження загальних положень досудового розслідування вказує не лише статистична інформація органів прокуратури та досудового розслідування, які проаналізовано у цій роботі, а й практика діяльності судів, оскільки саме на судових стадіях кримінального провадження найповніше може бути виявлено якість та законність попередньої процесуальної діяльності учасників кримінального провадження. Зокрема у першому півріччі 2015 р. розглянуто місцевими загальними судами 96839 матеріалів кримінальних проваджень, у тому числі за КПК України, який набув чинності 20 листопада 2012 р. – 92734, з них 66138 кримінальних проваджень, які надійшли до місцевих загальних судів з обвинувальним актом.

Зважаючи на зміни кримінального процесуального законодавства України щодо системи загально-правових та організаційних засад, завдань органів досудового розслідування в кримінальному провадженні, особливого значення набуває дослідження загальних положень досудового розслідування в контексті сучасної процесуальної діяльності учасників кримінального провадження.

Питання правового регулювання загальних положень досудового розслідування ще у ХІХ столітті привертало до себе увагу багатьох вчених, зокрема: Я. І. Баршева, В. П. Даневського, В. М. Духовського, А. Ф. Коні, В. А. Ліновського, П. І. Люблинського, В. Л. Случевського, М. І. Стояновського, І. Я. Фойницького. Вагомий внесок у розробку даної проблематики зробили як вітчизняні, так і зарубіжні вчені-процесуалісти. Окремі питання цієї проблеми були предметом дослідження таких науковців як С. А. Альперт, Ю. П. Аленін, М. І. Бажанов,

О. В. Баулін, Б. О. Вікторов, В. І. Галаган, І. Д. Гончаров, В. Г. Гончаренко, Г. Ф. Горський, Ю. М. Грошевий, А. Я. Дубинський, В. С. Зеленецький, О. В. Капліна, Н. С. Карпов, О. П. Кучинська, О. М. Ларін, Л. М. Лобойко, В. К. Лисиченко, Є. Д. Лук'янчиков, В. Т. Маляренко, О. Р. Михайленко, М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, Д. П. Письменний, М. А. Погорецький, М. С. Строгович, С. М. Стахівський, О. Ю. Татаров, В. М. Тertiшник, Л. Д. Удалова, О. Г. Шило, М. Є. Шумило, О. Г. Яновська та ін.

Водночас дослідження зазначених авторів щодо розвитку загальних положень досудового розслідування мали важливе теоретичне та практичне значення. Наукові ідеї, сформульовані вказаними вченими, знайшли відображення в законодавстві та були позитивно сприйняті правозастосовною практикою. Сучасне кримінальне процесуальне законодавство зазнало значних, як на наш погляд, прогресивних змін, що певною мірою відповідає європейським стандартам кримінального судочинства. Водночас окремі питання не отримали глибокого теоретичного розроблення, вони потребують подальшого вивчення, а окремі – якнайшвидшого законодавчого вирішення та закріплення у кримінальному процесуальному законодавстві України. Разом із цим, слід зазначити, що актуальними залишаються питання, що стосуються початку досудового розслідування, його строків, підслідності, об'єднання та виділення матеріалів кримінальних проваджень, а також здійснення судового контролю та прокурорського нагляду за діяльністю органів досудового розслідування.

Наведене вище обумовило вибір теми дисертаційного дослідження, завдання та результати якого спрямовано на удосконалення системи правових норм щодо загальних положень досудового розслідування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Напрямок дослідження узгоджується зі Стратегією національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015; ґрунтується на положеннях Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 р. (розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.11.2011р. № 1209-р.); Пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2010–2014 рр. (наказ МВС України від 29.07.2010 р. № 347); Плану заходів Міністерства внутрішніх справ України, спрямованих на реалізацію норм Кримінального процесуального кодексу України (наказ МВС України від 08.08.2012 р. № 685); основних планів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014-2017рр. Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 30 вересня 2014 року (протокол № 19); уточнено 29 жовтня 2015 р. (протокол № 20).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розроблення теоретичних положень, що розкривають поняття, значення, класифікацію та методи реалізації загальних положень досудового розслідування, формування на цій основі пропозицій спрямованих на вдосконалення кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування в діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити такі задачі:

- висвітлити історію розвитку нормативного регулювання загальних положень досудового розслідування;
- узагальнити наукові підходи стосовно значення та класифікації загальних положень досудового розслідування;
- з'ясувати поняття, сутність загальних положень досудового розслідування та їх місце в системі норм кримінального процесуального законодавства України;
- охарактеризувати окремі загальні положення досудового розслідування;
- встановити процесуальні гарантії реалізації загальних положень досудового розслідування;
- визначити чинники, які унеможливають завершення досудового розслідування в строки встановлені законом;
- дослідити особливості прокурорського нагляду в стадії досудового розслідування;
- сформулювати пропозиції щодо удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства в контексті досліджуваних питань.

Об'єкт дослідження – кримінально-процесуальні відносини, що виникають, розвиваються та припиняються під час реалізації загальних положень досудового розслідування.

Предмет дослідження – загальні положення досудового розслідування.

Методи дослідження обрано з урахуванням поставленої мети й завдань дослідження, його об'єкта та предмета. Методологічну основу дослідження становить сукупність як загальнонаукових, так і спеціальних методів та прийомів наукового пізнання. Звернення до *діалектичного методу* забезпечило дослідження цілей і завдань кримінального судочинства з позиції цілісності явища і взаємопов'язаності окремих їх елементів; використання *історико-правового методу* дало можливість установити історичні витoki й етапи розвитку нормативного закріплення та теоретичного дослідження загальних положень досудового розслідування (підрозділи 1.1, 1.2); *системно-структурний метод* застосовано під час опрацювання кримінального процесуального законодавства, відомчих нормативно-правових актів і наукових положень щодо поняття, сутності, класифікації, характеристики окремих загальних положень досудового розслідування, відомчого та судового контролю й процесуального керівництва досудовим розслідуванням (підрозділ 1.2, розділи 2 та 3); *порівняльно-правовий метод* покладено в основу аналізу та порівняння правової регламентації загальних положень досудового розслідування за КПК України 1960 року й чинного КПК України, що дозволило виявити основні шляхи реформування вітчизняного кримінального процесуального законодавства (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1); *статистичний метод* дав змогу узагальнити результати соціологічних досліджень, вивчення кримінальних справ (проваджень), матеріалів слідчої та судової практики (підрозділи 2.2, 2.3, 3.2). Також цей метод застосовувався для визначення параметрів збору та обробки емпіричного матеріалу в межах предмету дослідження. *Соціологічний метод* надав можливість з'ясувати позиції і думки працівників органів досудового розслідування та оперативних підрозділів з питань, які пов'язані із реалізацією загальних положень досудового розслідування.

Обґрунтованість і достовірність сформульованих у дисертації наукових положень, висновків та рекомендацій забезпечується *емпіричною базою дослідження*, яку становлять статистичні та аналітичні матеріали Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Генеральної прокуратури України, МВС України за 2010–2014 роки, а також матеріали практики Європейського суду з прав людини; результати вивчення 311 матеріалів кримінальних проваджень, які перебували в провадженні слідчих органів внутрішніх справ у 2014 році; зведені дані опитування у формі анкетування 242 працівників слідчих підрозділів та 157 співробітників оперативних підрозділів органів внутрішніх справ з різних регіонів України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що вперше в науці вітчизняного кримінального процесу відповідно до положень КПК України 2012 р. на монографічному рівні здійснено комплексне дослідження загальних положень досудового розслідування. Сформульовані автором наукові положення та висновки в сукупності вирішують конкретне наукове завдання й мають значення для юридичної науки та практики, а саме:

вперше:

- обґрунтовано, що під належністю у межах підслідності слід розуміти повноваження керівника органу досудового розслідування щодо забезпечення дотримання спеціалізації слідчих при розслідуванні кримінальних правопорушень;

- запропоновано класифікацію закріплених у КПК України загальних положень досудового розслідування, на відповідні групи: 1) загальні положення, які визначають процесуальну діяльність учасників кримінального провадження на початку досудового розслідування (дізнання, досудове слідство); 2) організаційно-правові положення досудового розслідування (строки досудового розслідування та процесуальний порядок їх обчислення; підслідність та місце проведення досудового розслідування; об'єднання та виділення кримінальних проваджень); 3) загальні положення досудового розслідування щодо забезпечення таємниці та окремих процесуальних прав учасників кримінального провадження (недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування; подання та вирішення клопотань на стадії досудового розслідування; ознайомлення з матеріалами кримінального провадження до його завершення);

- сформульовано низку пропозицій щодо внесення змін та доповнень до чинного КПК України з питань, що стосуються повноважень слідчого, керівника органу досудового розслідування (ст. 39, 110, 214, 217, 222); змісту клопотання, яке подається під час досудового розслідування (ст. 220); прийняття рішення про об'єднання або виділення матеріалів досудового розслідування (ст. 217); порядку обчислення строків досудового розслідування при об'єднанні матеріалів досудового розслідування (ст. 219);

удосконалено:

- поняття «початок досудового розслідування», під яким пропонується розуміти сукупність систематизованих процесуальних норм, що визначають форму та зміст процесуальної діяльності учасників кримінального провадження щодо виникнення кримінальних процесуальних відносин на підставі відносно встановлених фактів про вчинені кримінальні правопорушення;

– поняття «загальні положення досудового розслідування», під яким слід розуміти засновані на засадах кримінального провадження положення, які визначають зміст, форму і специфіку досудового розслідування як самостійної стадії кримінального провадження та відображають основні напрями процесуальної діяльності учасників кримінального провадження;

– положення щодо змісту та форм реалізації окремих загальних положень досудового розслідування, зокрема про підслідність кримінальних проваджень, об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування та строків досудового розслідування, нерозголошення відомостей досудового розслідування за КПК України;

дістало подальший розвиток:

– науковий підхід, згідно з яким критеріями, що впливають на строк досудового розслідування є: кримінально-правова кваліфікація правопорушення, яка визначає ступінь тяжкості злочину та подальшу форму досудового розслідування; складність кримінального провадження; поведінка учасників кримінального провадження; способи здійснення слідчим і прокурором своїх повноважень;

– висновок про, те що в КПК України підслідність кримінальних проваджень слід розглядати як сукупність встановлених законом ознак кримінального провадження, відповідно до яких певне кримінальне провадження належить до відання того чи іншого органу досудового розслідування;

– обґрунтування ролі та критеріїв ефективності відомчого та судового контролю, прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва на стадії досудового розслідування.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані та використовуються у:

– *законотворчій діяльності* – при внесенні змін і доповнень до чинного КПК України щодо окремих загальних положень досудового розслідування;

– *практичній діяльності органів досудового розслідування* – в процесі розроблення й удосконалення відомчих нормативно-правових актів та методичних рекомендацій з питань реалізації загальних положень досудового розслідування (акт впровадження Головного слідчого управління МВС України від 16 липня 2015 року);

– *навчальному процесі* – під час викладання навчальної дисципліни «Кримінальний процес» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 17 березня 2015 року; акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 15 грудня 2014 року; акт впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 10 вересня 2015 року).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дослідження оприлюднено автором на міжнародних науково-практичних конференціях і круглому столі, зокрема: «Дотримання прав людини: сучасний стан правового регулювання та перспективи його вдосконалення» (м. Київ, 5 березня 2014 року); «Публічне адміністрування в сфері внутрішніх справ» (м. Київ, 14 травня 2015 року); «Сучасні тенденції розвитку юридичної науки та практики»

(м. Кривий Ріг, 22-23 травня 2015 року); «Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів» (м. Харків, 5-6 червня 2015 року).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено в дев'яти наукових публікаціях, серед яких п'ять статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – у міжнародному науковому виданні, а також у чотирьох тезах, опублікованих у збірниках доповідей конференцій та круглих столах.

Структура дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (290 найменувань на 31 сторінці) та семи додатків на 27 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 245 сторінок, із них основний текст – 179 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, висвітлено ступінь вивчення проблеми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету та задачі, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методи; виокремлено наукову новизну, розкрито практичне значення одержаних результатів; надано відомості про апробацію результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Поняття та система загальних положень досудового розслідування» містить два підрозділи і присвячений дослідженню історії розвитку, поняття, сутності та класифікації загальних положень досудового розслідування.

У *підрозділі 1.1. «Історія розвитку нормативної регламентації загальних положень досудового розслідування»* досліджується генеза становлення загальних положень досудового розслідування на різних історичних етапах еволюції кримінального процесуального законодавства, яке пройшло такі етапи: досудове розслідування кінця IX – середини XIII століття; досудове розслідування середини XIII століття – 1864 р.; досудове розслідування другої половини XIX та початку XX століття (1864–1917 рр.); досудове розслідування радянської України (1918–1991 рр.); досудове розслідування після набуття Україною незалежності (з 1991 р.).

Дисертант обґрунтовує, що доцільно вести мову про шостий етап розвитку досудового розслідування, який розпочався із прийняттям 13 квітня 2012 р. КПК України. Цей етап пов'язаний із суттєвою відмінністю (порівняно із відповідними положеннями КПК України 1960 р.) визначених ним нормативних конструкцій щодо форм досудового розслідування та його загальних положень.

Автор констатує, що законодавець передбачив поняття кримінального провадження в п. 10 ч. 1 ст. 3 КПК України – досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність. Досудове розслідування – стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду

обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Зауважується, що досудове провадження є поняттям більш широким за своїм змістом і включає у себе процесуальну діяльність органів досудового розслідування до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань на етапі подання особою заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, або виявлення слідчим, прокурором з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення відповідно до вимог ч. 1 ст. 214 КПК України.

Наголошується на тому, що досудове провадження полягає в діяльності органів досудового розслідування, що здійснюється при неухильному додержанні вимог кримінального процесуального закону під процесуальним керівництвом прокурора, обмежена формами судового контролю та спрямована на збирання, перевірку й оцінку доказів з метою встановлення обставин, які підлягають доказуванню для досягнення завдань кримінального провадження.

У підрозділі 1.2. *«Поняття, сутність та класифікація загальних положень досудового розслідування»* здійснено науковий аналіз поняття, сутності та класифікації загальних положень досудового розслідування та сформульовано власні висновки з цих питань.

Зроблено висновок, що загальні положення досудового розслідування – це визначені в контексті завдань та засад кримінального провадження на підставі норм кримінального процесуального закону загальні положення, які визначають зміст, форму і специфіку досудового розслідування як самостійної стадії кримінального провадження та відображають основні напрями процесуальної діяльності учасників кримінального провадження у цій стадії.

Звертається увага на те, що загальні положення досудового розслідування доцільно класифікувати на такі групи: 1) загальні положення, які визначають процесуальну діяльність учасників кримінального провадження на початку досудового розслідування; форми досудового розслідування; 2) організаційно-правові положення досудового розслідування (строки досудового розслідування; підслідність та місце проведення досудового розслідування; об'єднання та виділення кримінальних проваджень); 3) загальні положення досудового розслідування щодо забезпечення таємниці та окремих процесуальних прав учасників досудового розслідування (недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування; подання та вирішення клопотань на стадії досудового розслідування; ознайомлення з матеріалами кримінального провадження до його завершення).

Відповідно до глави 19 КПК України до загальних положень досудового розслідування варто відносити норми КПК України, які регулюють: початок досудового розслідування; підслідність; об'єднання та виділення матеріалів досудового розслідування; місце проведення досудового розслідування; строки досудового розслідування; розгляд клопотань під час досудового розслідування; ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення; недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування. Зауважується, що до загальних положень досудового розслідування доцільно відносити

положення, що не визначені у главі 19 КПК України, але які стосуються окремих аспектів процесуальної діяльності слідчого, прокурора, керівника органу досудового розслідування, слідчого судді, процесуальних форм взаємодії слідчого з оперативними підрозділами, проведення досудового розслідування групою слідчих та процесуальні рішення стадії досудового розслідування.

Розділ 2 «Кримінальна процесуальна характеристика окремих загальних положень досудового розслідування» містить п'ять підрозділів, у яких проаналізовано правову природу, зміст та значення окремих загальних положень досудового розслідування.

У підрозділі 2.1. *«Початок досудового розслідування та досудове розслідування злочинів і кримінальних проступків»* зазначається, що початок досудового розслідування є сукупністю однорідних, систематизованих процесуальних норм (положень кримінального процесуального законодавства України), які визначають форму та зміст процесуальної діяльності учасників кримінального провадження щодо виникнення кримінальних процесуальних відносин на підставі відносно встановлених фактів про вчинені кримінальні правопорушення.

До процесуального інституту «початок досудового розслідування» слід відносити процесуальні норми, які регламентують: підстави виникнення кримінальних процесуальних відносин, форму процесуальної діяльності учасників кримінального провадження на етапі прийняття, реєстрації та перевірки інформації про кримінальне правопорушення, прийняття відповідних процесуальних рішень; реалізацію прокурором напрямів процесуального керівництва досудовим розслідуванням, відомчого процесуального та судового контролю за законністю й обґрунтованістю дій органів досудового розслідування тощо.

З початком кримінального провадження безпосередньо пов'язане загальне положення досудового розслідування щодо розмежування процесуальної форми досудового розслідування злочинів й кримінальних проступків.

Зроблено висновок, що недоліком чинного КПК України є невизначеність процесуальної форми заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення. Водночас, у науці кримінального процесу існує твердження (А. Я. Дубинський, В. С. Зеленецький) про те, що закріплення в кримінальному процесуальному законодавстві України чіткої форми заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення може призвести до випадків безпідставної відмови в прийнятті та реєстрації у ЄРДР заяви або повідомлення за формальними підставами – відсутність або неналежне оформлення обов'язкового реквізиту в зверненні особи. За доцільність визначення процесуальної форми заяви або повідомлення про кримінальне правопорушення в нормах КПК України висловилося 183 (75,6%) слідчих та 141 (89,8%) оперуповноважених ОВС.

У підрозділі 2.2. *«Підслідність та місце проведення досудового розслідування»* звертається увага на те, що підслідність кримінальних проваджень слід розглядати як сукупність передбачених законом ознак кримінального провадження, відповідно до яких певне кримінальне провадження належить до відання того чи іншого органу досудового розслідування.

Наголошується на тому, що визначення напрямів дослідження інституту підслідності полягають й в тому, що він: по-перше, є важливим елементом процесуальної діяльності учасників кримінального провадження при застосуванні норм матеріального і формального права; по-друге, пов'язаний з організаційно-правовою та управлінською діяльністю керівника органу досудового розслідування і процесуальними повноваженнями прокурора у сфері кримінальних процесуальних відносин, оскільки його основною метою є найбільш раціональний розподіл повноважень органів досудового розслідування, визначених ст. 38 КПК України, з метою реалізації завдань кримінального провадження щодо швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень; по-третє, виступає формою реалізації норм законодавства України щодо індивідуалізації покарання за вчинене кримінальне правопорушення, заборони двічі притягувати до кримінальної відповідальності за вчинення одного і того ж самого кримінального правопорушення; по-четверте, пов'язаний з нормами кримінального процесуального закону щодо початку кримінального провадження, об'єднання та виділення матеріалів кримінальних проваджень, визначення місця провадження дізнання або досудового слідства, а також впливає на забезпечення процесуального керівництва досудовим розслідуванням прокурором та реалізацію судового контролю на стадії досудового розслідування.

Пропонується та науково обґрунтовується необхідність формулювання в науці кримінального процесуального права поняття «належність у межах підслідності», яке відображає засади спеціалізації слідчих при розслідуванні окремих кримінальних правопорушень. Позитивну відповідь за доцільність розподілу кримінальних проваджень із врахуванням аспектів спеціалізації під час опитування надали 212 (87,6 %) слідчих та 143 (91,1 %) оперуповноважених ОВС.

У підрозділі 2.3. «Строки досудового розслідування» зауважується, що в розрізі кримінальних процесуальних відносин, процесуальні строки розглядаються як проміжок часу для вчинення процесуальних дій чи прийняття рішень, як різновид процесуальної форми або як гарантія досягнення завдань кримінального провадження з огляду на забезпечення швидкого розслідування.

Строки досудового розслідування розглядаються автором у межах положень визначених ст. 219 КПК України. Наголошується, що при продовженні строків досудового розслідування необхідно враховувати критерії розумності строків кримінального провадження (ст. 28 КПК України), а саме: складність кримінального провадження, яка визначається з урахуванням кількості підозрюваних, обвинувачуваних та кримінальних правопорушень, щодо яких здійснюється провадження, обсягу та специфіки процесуальних дій, необхідних для здійснення досудового розслідування тощо; поведінка учасників кримінального провадження; спосіб здійснення слідчим, прокурором і судом своїх повноважень. Критерієм визначення розумності строків, а у подальшому і підставою продовження строку досудового розслідування має бути кримінально-правова кваліфікація правопорушення, яка визначається ступенем тяжкості злочину (ст. 12 КК України) та подальшою формою досудового розслідування відповідно до вимог ст. 215 КПК України.

Дисертант зазначає про дещо нелогічне розташування норм, що стосуються

строків досудового розслідування, оскільки частина правових норм розташована в главі 19 «Загальні положення досудового розслідування», а невід’ємна їх частина щодо продовження строків досудового розслідування – в главі 24 «Закінчення досудового розслідування. Продовження строку досудового розслідування».

Про доцільність включення положень глави 24 КПК України до глави 19 КПК України, що стосуються продовження строків досудового розслідування при анкетуванні висловилися 232 (95,9%) працівника слідчих підрозділів та 137 (87,3%) співробітників оперативних підрозділів ОВС.

У підрозділі 2.4. «Об’єднання та виділення матеріалів досудового розслідування» звертається увага на те, що кримінальне процесуальне законодавство України визначає в системі загальних положень досудового розслідування таке положення, як об’єднання та виділення матеріалів досудового розслідування (ст. 217 КПК України).

Окремі положення об’єднання та виділення матеріалів досудового розслідування (ст. 217 КПК України) знаходять свій прояв і в інших нормах КПК України, зокрема ст. 42 (набуття особою процесуального статусу підозрюваного), ст. 216 (підслідність за зв’язком кримінальних проваджень), ст. 280 (порядку зупинення досудового розслідування щодо окремих підозрюваних), ст. 469 (перебіг кримінального провадження до осіб, з якими досягнуто згоди про укладення угоди), ст. 494 КПК України (випадки, коли неповнолітній підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення разом із повнолітнім), а також нормах, які визначають окремі елементи процесуального статусу учасників кримінального провадження, зокрема ч. 2 ст. 36, ч. 3 ст. 39, ч. 4 ст. 40 КПК України та ін.

Підтримується наукова позиція (Є. М. Блажівського, Є. П. Бурдоля) про те, що об’єднання матеріалів досудового розслідування сприяє всебічності дослідження всіх обставин вчинення кримінального правопорушення, які підлягають доказуванню, процесуальній економії, забезпеченню можливого примирення сторін та прийняття справедливого та неупередженого рішення.

Звертається увага на те, що законодавча конструкція ч. 4 ст. 217 КПК України передбачає оціночну категорію як повноту досудового розслідування, яка не тільки безпосередньо пов’язана з приписами ст. 91 КПК України, а й ґрунтується на положеннях оцінки прокурором доказів у кримінальному провадженні, оскільки, ч. 5 ст. 217 КПК України передбачає процесуальну можливість прийняття рішення про об’єднання та виділення матеріалів кримінального провадження виключно прокурором, не надаючи можливості іншим учасникам кримінального провадження оскаржити таке рішення (ч. 6 ст. 217 КПК України).

Об’єднання матеріалів досудового розслідування створює передумови продовження строків досудового розслідування у порядку передбаченому статтями 294-297 КПК України. Оскільки об’єднане кримінальне провадження може набувати ознак (характеристик) складності, особливої складності або виняткової складності провадження відповідно до положень ч. 3 ст. 294 КПК України.

У підрозділі 2.5. «Загальні положення досудового розслідування щодо забезпечення прав учасників досудового розслідування та недопустимості розголошення відомостей досудового розслідування» зауважується, що клопотання – це звернення у письмовій чи усній формі заінтересованого учасника досудового

розслідування до посадової особи, яка його веде з метою домогтися виконання певних процесуальних дій на свою користь (О.В. Єні).

Звертається увага, на те, що клопотання сторони захисту, потерпілого і його представника чи законного представника про виконання будь-яких процесуальних дій, слідчий, прокурор зобов'язані розглянути в строк не більше трьох днів з моменту подання і задовольнити їх за наявності відповідних підстав. Відповідно до вимог ч. 2 ст. 220 КПК України про результати розгляду клопотання повідомляється особа, яка заявила клопотання, при цьому про повну або часткову відмову в задоволенні клопотання виноситься вмотивована постанова, копія якої вручається особі, яка заявила клопотання, а у разі неможливості вручення з об'єктивних причин – надсилається їй.

Розглядаючи законодавчу конструкцію ст. 221 КПК України, автором акцентується увага на тому, що слідчий, прокурор зобов'язаний за клопотанням сторони захисту, потерпілого надати їм матеріали досудового розслідування для ознайомлення, за виключенням матеріалів про застосування заходів безпеки щодо осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а також тих матеріалів, ознайомлення з якими на цій стадії кримінального провадження може зашкодити досудовому розслідуванню. Водночас, у КПК України не визначено перелік та процедуру надання матеріалів досудового розслідування для ознайомлення, що суттєво ускладнює реалізацію цієї правової норми в практичній діяльності органів досудового розслідування.

Однією з важливих процесуальних гарантій, спрямованих на досягнення завдань кримінального провадження щодо швидкого, повного та неупередженого розслідування, є положення кримінального процесуального законодавства стосовно недопустимості розголошення відомостей досудового розслідування (ст. 222 КПК України). Наголошено, що недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування доцільно розглядати як визначений кримінальним процесуальним законом та процесуально закріплений в матеріалах кримінального провадження обов'язок осіб, яким стала відома інформація (відомості) досудового розслідування, у зв'язку з участю в ньому, та не розголошувати такі відомості без дозволу слідчого або прокурора.

Дисертант дійшов висновку, що питання пов'язані з забезпеченням нерозголошення відомостей досудового розслідування, доцільно розглядати в декількох площинах: поняття, сутність та перелік відомостей досудового розслідування; регламентацію процесуального статусу учасників кримінального провадження, зокрема наявного в нормах КПК України відповідних їх обов'язків; форму забезпечення недопустимості розголошення відомостей досудового розслідування, зокрема щодо матеріалів кримінального провадження, так й процесуальної діяльності сторони обвинувачення; криміналістичне забезпечення збереження таємниці розслідування; кримінально-правову заборону викладену в ст. 387 КК України.

Обґрунтовується необхідність закріплення вимоги щодо письмової форми попередження учасників кримінального провадження, а також інших осіб, які присутні під час провадження слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій, а так само під час ознайомлення з окремими матеріалами досудового розслідування

до відкриття матеріалів кримінального провадження про обов'язок не розголошувати відомості досудового розслідування. Це підтверджується емпіричними даними отриманими в ході опитування. 136 (56,2%) слідчих ОВС на питання: яким чином у кримінальному провадженні має забезпечуватись нерозголошення відомостей досудового розслідування відповіли, що необхідно відбирати в особи окрему підписку про нерозголошення відомостей досудового розслідування.

Розділ 3 «Процесуальні гарантії реалізації загальних положень досудового розслідування» містить два підрозділи, що присвячені аналізу напрямів прокурорського нагляду у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, відомчого та судового контролю як засобам реалізації загальних положень досудового розслідування.

У підрозділі 3.1. *«Процесуальний контроль керівника органу досудового розслідування та процесуальне керівництво досудовим розслідуванням прокурором як засоби забезпечення загальних положень досудового розслідування»* наголошується на тому, що процесуальний контроль керівника органу досудового розслідування та процесуальне керівництво досудовим розслідуванням прокурором є елементами гарантій реалізації конкретних загальних положень досудового розслідування, оскільки завдяки цим заходам забезпечується належне функціонування процесуальних інститутів, закріплених у главі 19 КПК України.

Основними критеріями оцінки ефективності здійснення прокурором та керівником органу досудового розслідування їх повноважень у кримінальному провадженні необхідно визначити, а саме: своєчасне вжиття заходів щодо захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, поновлення порушених прав та інтересів, притягнення винуватих осіб до встановленої законом відповідальності, забезпечення повного відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди; виявлення причин вчинення кримінальних правопорушень і умов, що сприяли цьому, вжиття заходів до їх усунення; додержання законності при реєстрації та вирішенні заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення; забезпечення достовірності обліку показників щодо стану злочинності та якості досудового розслідування; забезпечення додержання вимог закону щодо швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінального правопорушення; своєчасне скасування незаконних процесуальних рішень у кримінальних провадженнях.

Висока ефективність прокурорського реагування на порушення кримінального процесуального законодавства на стадії досудового розслідування підтверджується емпіричними даними, оскільки на таке питання надали позитивну відповідь 225 (93,1 %) – слідчих системи ОВС України.

У підрозділі 3.2. *«Судовий контроль у реалізації загальних положень досудового розслідування»* доводиться, що основними критеріями оцінки ефективності здійснення судового контролю слідчим суддею на стадії досудового розслідування, з огляду на загальні положення досудового розслідування, є стан дотримання прав, свобод та законних інтересів осіб у кримінальному провадженні, законність, а саме обґрунтованість та вмотивованість прийняття процесуальних

рішень щодо обмеження окремих прав і свобод особи при наданні дозволів на проведення слідчих (розшукових) дій, застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження, розгляді скарг на окремі рішення, дії чи бездіяльність прокурора, слідчого.

Автор підтримує наукову позицію І. В. Глов'юк, відповідно до якої межі судової діяльності в досудовому провадженні, зокрема й щодо загальних його положень, визначаються такими критеріями, як: сфера судової діяльності в досудовому провадженні; дії, на провадження яких суд (суддя) може дати дозвіл; заходи кримінального процесуального примусу, які може застосувати суд (суддя) за клопотанням органів та осіб, які ведуть процес; особи, дії, бездіяльність, рішення яких можуть бути оскаржені в порядку окремого судового провадження; повноваження суду (судді) в досудовому провадженні; предмет судового дослідження в досудовому провадженні.

Дисертант дійшов до висновку про те, що процесуальний порядок розгляду матеріалів кримінального провадження під час здійснення судового контролю, а також правовий статус їх учасників залежать від предмета судового контролю, характеру правових питань, що вирішуються судом у кожному конкретному випадку.

ВИСНОВКИ

У **висновках** на основі проведеного комплексного й системного дослідження питань, що пов'язані зі загальними положеннями досудового розслідування, сформульовано наукові положення та рекомендації, що відповідають вимогам наукової новизни, мають значення для науки та практики, зокрема:

1. Еволюція розвитку загальних положень досудового розслідування на різних історичних етапах розвитку кримінального процесуального законодавства пройшла декілька етапів, а саме: досудове розслідування кінця IX – середини XIII століття; досудове розслідування середини XIII століття – 1864 р.; досудове розслідування другої половини XIX та початку XX століття (1864–1917 рр.); досудове розслідування радянської України (1918–1991 рр.); досудове розслідування після набуття Україною незалежності (з 1991 р.). Доцільно вести мову про шостий етап розвитку досудового розслідування, який розпочався 13.04.2012 р. з прийняттям КПК України. Цей етап пов'язаний із суттєвою відмінністю (порівняно з відповідними положеннями КПК України 1960 р.) визначених ним нормативних конструкцій щодо форм досудового розслідування та його загальних положень.

2. Загальні положення досудового розслідування – це засновані на засадах кримінального провадження положення, які визначають зміст, форму і специфіку досудового розслідування як самостійної стадії кримінального провадження та відображають основні напрями процесуальної діяльності учасників кримінального провадження.

3. Початок досудового розслідування – це сукупність систематизованих процесуальних норм, що визначають форму та зміст процесуальної діяльності учасників кримінального провадження щодо виникнення кримінальних процесуальних відносин на підставі відносно встановлених фактів про вчинені

кримінальні правопорушення. До загальних положень початку досудового розслідування слід відносити процесуальні норми, які регламентують: підстави виникнення кримінальних процесуальних відносин, форму процесуальної діяльності учасників кримінального провадження на етапі прийняття, реєстрації та перевірки інформації про кримінальне правопорушення, прийняття відповідних процесуальних рішень; реалізацію прокурором напрямів процесуального керівництва досудовим розслідуванням, відомчого процесуального та судового контролю за законністю й обґрунтованістю дій органів досудового розслідування тощо.

4. Загальні положення досудового розслідування доцільно класифікувати на такі групи: 1) загальні положення, які визначають процесуальну діяльність учасників кримінального провадження на початку досудового розслідування (дізнання, досудове слідство); 2) організаційно-правові загальні положення досудового розслідування (строки досудового розслідування; підслідність та місце проведення досудового розслідування; об'єднання та виділення кримінальних проваджень); 3) загальні положення досудового розслідування щодо забезпечення таємниці та окремих процесуальних прав учасників кримінального провадження (подання та вирішення клопотань на стадії досудового розслідування; ознайомлення з матеріалами кримінального провадження до його завершення; нерозголошення відомостей досудового розслідування).

5. Відповідно до глави 19 КПК України до загальних положень досудового розслідування варто відносити норми КПК України, які регулюють: початок досудового розслідування; підслідність; об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування; місце проведення досудового розслідування; строки досудового розслідування; розгляд клопотань під час досудового розслідування; ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення; недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування. Враховуючи загальні завдання досудового розслідування, до таких положень слід включати й положення, які стосуються окремих аспектів процесуальної діяльності слідчого, прокурора, керівника органу досудового розслідування, слідчого судді, процесуальних форм взаємодії слідчого з оперативними підрозділами, проведення досудового розслідування групою слідчих та процесуальні рішення стадії досудового розслідування.

6. Доцільно вести мову і про таку категорію як належність у межах підслідності, під якою слід розуміти повноваження керівника органу досудового розслідування щодо забезпечення дотримання спеціалізації слідчих при розслідуванні кримінальних правопорушень;

7. Підслідність кримінальних проваджень слід розглядати як сукупність встановлених законом ознак кримінального провадження, відповідно до яких певне кримінальне провадження належить до відання того чи іншого органу досудового розслідування.

8. Основними чинниками неможливості завершення досудового розслідування в строки встановлені законом (водночас фактичні підстави продовження строків досудового розслідування) є: неодноразова неявка учасників кримінального провадження для проведення процесуальних дій, а також не доставлення

підозрюваних, які тримаються під вартою, конвойною службою до органів досудового розслідування; неявка до слідчих підрозділів окремих учасників кримінального провадження для участі у процесуальних діях (свідки, потерпілі, перекладачі); неналежне та несвоєчасне виконання ухвал слідчого судді про привід; не налагоджена взаємодія з прокурорами щодо погодження процесуальних рішень, або вирішення заявлених слідчими клопотань у випадках прийняття процесуальних рішень слідчим суддею; неявка захисників підозрюваного для проведення процесуальних дій за їх участі; невчасне виконання оперативними підрозділами доручень органів досудового розслідування наданих у порядку ст. 41 КПК України, а також окремими слідчими підрозділами щодо доручень у порядку ч. 6 ст. 218 КПК України; складність кримінальних проваджень, зумовлена значною кількістю учасників процесу, великим об'ємом джерел доказів, які належить зібрати, перевірити та оцінити; тривалий час проведення експертиз (інколи понад рік); надмірна завантаженість слідчих та некомплект слідчих підрозділів, зокрема у системі МВС України, а також перебування слідчих у відпустці, на лікарняних, у відрядженнях тощо.

9. У КПК України доцільно внести такі зміни та доповнення:

- частиною 5 ст. 217 КПК України, викласти в такій редакції: «Рішення про об'єднання або виділення матеріалів досудового розслідування приймається прокурором або слідчим за погодженням з прокурором, відомості про що вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Про прийняте рішення повідомляється підозрюваний, відповідно до матеріалів провадження в яких йому було повідомлено про підозру»;

- пункт 1 частини 2 ст. 39 КПК України викласти в такій редакції: «визначати слідчого, який здійснюватиме досудове розслідування, а у випадках складності провадження, визначати слідчих. За наявності достатніх підстав вважати кримінальне провадження особливо складним або винятково складним приймати рішення про здійснення досудового розслідування слідчою групою – визначати старшого слідчої групи, який керуватиме діями інших слідчих. Процесуальні рішення про визначення слідчого (слідчих) приймаються у формі постанови, а про здійснення досудового розслідування слідчою групою така постанова погоджується з прокурором. Прийняте рішення оголошується підозрюваному та оскарженню не підлягає»;

- у ст. 110 КПК України (Процесуальні рішення), у частинах 3, 5, 6 та 7 після слова «слідчого» додати словосполучення «керівника органу досудового розслідування»;

- доповнити частину 1 ст. 214 КПК України після слів «визначається керівником органу досудового розслідування» таким положенням «про що він складає постанову», а також додати наступним реченням: «Особа, яка подає заяву або повідомляє про вчинене кримінальне правопорушення попереджається про кримінальну відповідальність, встановлену законом»;

- доповнити ст. 220 КПК України частиною 3 таким змістом: «Клопотання подається письмово та підписується особою, яка його подає. У клопотанні викладаються формулювання процесуальної дії відповідно до положень цього Кодексу, обставини кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається

клопотання, а також обставини, якими обґрунтовуються доводи клопотання. За потреби до клопотання можуть бути додано копії матеріалів, якими обґрунтовуються доводи клопотання»;

– доповнити ст. 221 КПК України частиною 3 таким змістом: «Слідчий, прокурор попереджає особу, яка ознайомила з матеріалами досудового розслідування про недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування у порядку ст. 222 цього Кодексу»;

– доповнити частину 2 ст. 222 КПК України після слів «випадках слідчий, прокурор» словом «письмово»;

– доповнити в ст. 219 КПК України частиною 4 такого змісту: «Строки досудового розслідування при об'єднанні матеріалів досудового розслідування обчислюються з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні найбільш тяжкого (за санкцією статті Закону України про кримінальну відповідальність) кримінального правопорушення. При цьому досудове розслідування має бути завершене в межах строків встановлених ч. 2 цієї статті».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Павловський В. В. Початок досудового розслідування: проблеми та перспективи розвитку / В. В. Павловський // Науковий вісник Академії муніципального управління. – Серія «Право». – 2014. Вип. 2. – С. 390–395.

2. Павловський В. В. Теоретичні та практичні проблеми забезпечення недопустимості розголошення відомостей досудового розслідування / В. В. Павловський // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – Вип. 12. – Т. 2. – С. 164–166.

3. Павловський В. В. Общие положения досудебного расследования по уголовно-процессуальному законодательству Украины / В. В. Павловський // Право и политика. – 2015. – № 1. – С. 135–138.

4. Павловський В. В. Відомчий процесуальний контроль та прокурорський нагляд за дотриманням загальних положень досудового розслідування / В. В. Павловський // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Серія : «Юридичні науки». – 2015. – Вип. 2. – Т. 3. – С. 100–104.

5. Павловський В. В. Об'єднання та виділення матеріалів досудового розслідування / В. В. Павловський // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Серія «Право». – 2015. – Вип. 32. – Т. 3. – С. 141–144.

6. Павловський В. В. Дослідження поняття притягнення до кримінальної відповідальності за чинним КПК України / В. В. Павловський // Дотримання прав людини: сучасний стан правового регулювання та перспективи його вдосконалення : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 5 березня 2014 року). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 131–133.

7. Павловський В. В. Історичний розвиток досудового розслідування / В. В. Павловський // Публічне адміністрування в сфері внутрішніх справ : матеріали круглого столу (м. Київ, 14 травня 2015 року). – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2015. – С. 51–52.

8. Павловський В. В. Регулювання строків досудового розслідування за КПК України / В. В. Павловський // Сучасні тенденції розвитку юридичної науки та практики : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кривий Ріг, 22–23 травня 2015 року). – Кривий Ріг : ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2015. – С. 167–168.

9. Павловський В. В. Розгляд клопотань під час досудового розслідування / В. В. Павловський // Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів : міжнародна наук.-практ. конф. (м. Харків, 5–6 червня 2015 року). – Харків : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2015. – С. 123–125.

АНОТАЦІЯ

Павловський В. В. Загальні положення досудового розслідування. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2016.

У дисертації здійснено комплексне дослідження загальних положень досудового розслідування з огляду на нормативні положення чинного кримінального процесуального законодавства та теорію кримінального процесуального права України. Визначено поняття, зміст та класифікаційні ознаки загальних положень досудового розслідування. Розглянуто генезу загальних положень досудового розслідування та їх співвідношення у системі правових норм, які регламентують процесуальну діяльність учасників кримінального провадження на стадії досудового розслідування.

Визначено особливості правової регламентації окремих загальних положень досудового розслідування зокрема, початку досудового розслідування, підслідності та місця проведення досудового розслідування, його форм та строків, об'єднання та виділення матеріалів досудового розслідування, забезпечення окремих процесуальних прав учасників кримінального провадження. Розглянуто напрями забезпечення реалізації загальних положень досудового розслідування засобами прокурорського нагляду, відомчого процесуального та судового контролю.

Внесено науково-обґрунтовані пропозиції з удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства, які спрямовані на удосконалення окремих положень досудового розслідування.

Ключові слова: досудове розслідування, загальні положення досудового розслідування, початок досудового розслідування, підслідність, строки досудового розслідування, об'єднання та виділення матеріалів досудового розслідування, нерозголошення відомостей досудового розслідування, прокурорський нагляд, судовий контроль.

АННОТАЦИЯ

Павловский В.В. Общие положения досудебного расследования. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2016.

Диссертация посвящена комплексному исследованию теоретических положений современной научной концепции об общих положениях досудебного расследования. Автором раскрыто сущность понятия и содержание общих положений досудебного расследования, проанализировано возникновение и развитие общих положений досудебного расследования.

Отмечается, что досудебное производство является понятием более широким по своему содержанию и включает в себя процессуальную деятельность органов досудебного расследования до внесения сведений об уголовном правонарушении в ЕРДР на этапе подачи лицом заявления, сообщения о совершенном уголовном преступлении, или выявления следователем, прокурором из любого источника обстоятельств, которые могут свидетельствовать о совершении уголовного преступления в соответствии с требованиями ч.1 ст. 214 УПК Украины.

Подчеркивается, что досудебное расследование состоит из деятельности органов досудебного расследования, которая осуществляется при неуклонном соблюдении требований уголовного процессуального закона под процессуальным руководством прокурора, ограничена формами судебного контроля и направлена на сбор, проверку и оценку доказательств с целью установления обстоятельств, подлежащих доказыванию по уголовному производству для достижения целей уголовного судопроизводства.

Обращается внимание на то, что общие положения досудебного расследования целесообразно классифицировать на следующие группы: общие положения, определяющие процессуальную деятельность участников уголовного производства в начале досудебного расследования; организационно-правовые положения досудебного расследования; общие положения досудебного расследования относительно обеспечения тайны и отдельных процессуальных прав участников уголовного судопроизводства.

Одной из важных процессуальных гарантий, направленных на достижение задач уголовного производства в отношении быстрого, полного и объективного расследования, является положение уголовного процессуального законодательства относительно недопустимости разглашения сведений досудебного расследования (ст. 222 КПК Украины). Вопросы, связанные с обеспечением неразглашения сведений досудебного расследования, целесообразно рассматривать в нескольких плоскостях учитывая: понятие, сущность и перечень сведений досудебного расследования; регламентацию процессуального статуса участников уголовного производства, в частности существующих в нормах УПК Украины соответствующие их обязанности; форму обеспечения недопустимости разглашения сведений досудебного расследования, как по материалам уголовного производства,

так и в связи с процессуальной деятельностью стороны обвинения; криминалистическое обеспечение сохранения тайны расследования; уголовно-правовой запрет содержащийся в ст. 387 УК Украины.

Рассматривая законодательную конструкцию ст. 221 УПК Украины, автором акцентируется внимание на том, что следователь, прокурор обязан по ходатайству стороны защиты, потерпевшего предоставить им материалы досудебного расследования для ознакомления, за исключением материалов о применении мер безопасности в отношении лиц, участвующих в уголовном судопроизводстве, а также тех материалов, ознакомление с которыми на этой стадии уголовного производства может повредить досудебному расследованию. Также, пробелом уголовного процессуального законодательства является неопределенность перечня и процедуры предоставления материалов досудебного расследования для ознакомления, что существенно затрудняет реализацию этой правовой нормы в практической деятельности органов досудебного расследования.

Автором определены основные критерии оценки эффективности осуществления прокурором и руководителем органа досудебного расследования их полномочий в уголовном производстве, а именно: своевременное принятие мер по защите личности, общества и государства от уголовных правонарушений; охрана прав, свобод и законных интересов участников уголовного судопроизводства; восстановление нарушенных прав и интересов; привлечение виновных лиц к установленной законом ответственности; обеспечение полного возмещения причиненного преступлением вреда; выявление причин совершения уголовных правонарушений и условий, способствовавших этому, принятие мер по их устранению; соблюдение законности при регистрации и рассмотрении заявлений и сообщений о совершенных уголовных правонарушениях; обеспечение достоверности учета показателей о состоянии преступности и качества досудебного расследования; обеспечение соблюдения требований закона относительно быстрого, полного и объективного расследования уголовного преступления; своевременная отмена незаконных процессуальных решений по уголовным производствам.

Диссертантом внесены научно обоснованные предложения, направленные на изменение действующего законодательства в части усовершенствования правовой регламентации общих положений досудебного расследования.

Ключевые слова: досудебное расследования, общие положения досудебного расследования, начало досудебного расследования, подследственность, сроки досудебного расследования, объединение и выделение материалов досудебного расследования, неразглашение информации досудебного расследования, прокурорский надзор, судебный контроль.

SUMMARY

V.V. Pavlovskiy. General Provisions of Pre-Trial Investigation. – Manuscript.

A Candidate of Law Sciences (PhD) thesis majoring in: Criminal Process and Criminalistics; Forensic Examination; Operational and Search Activities (12.00.09). - The National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2016.

The thesis covers a comprehensive research of the general provisions of the pre-trial investigation subject to the statutory provisions of the applicable criminal procedural laws and the theory of the criminal procedural law of Ukraine. The author defined the concept, contents and classification features inherent to the general provisions of pre-trial investigation. The author highlighted the genesis of pre-trial investigation's general provisions and ratio thereof in the system of the rules of law governing procedural activities of the parties to criminal proceedings at the pre-trial investigation stage.

The thesis determines the peculiarities of legal regulation applicable to certain general provisions of pre-trial investigation, namely instituting pre-trial investigation, jurisdiction and venue of pre-trial investigation, its forms and timelines, integration and split-off of pre-trial investigation materials, securing certain procedural rights of the parties to criminal proceedings. The author highlighted the ways to ensure implementation of pre-trial investigation's general provisions by means of Prosecutor's supervision, departmental procedural and judicial control.

The author introduced scientifically proven suggestions for improving the applicable criminal procedural laws aimed at improving certain provisions of the pre-trial investigation.

Keywords: pre-trial investigation, general provisions of pre-trial investigation, instituting pre-trial investigation, jurisdiction, timelines of pre-trial investigation, integration and split-off of pre-trial investigation materials, non-disclosure of pre-trial investigation data, Prosecutor's supervision, judicial control.